

לעילוי נשמת

מרת אלישבע ע"ה בת יבלחט"א יעקב אליהו ושרה הורביץ

הבחור שמואל אלעזר ז"ל בן יבלחט"א נתן ואביבה הורביץ

שטף נהר זיתיו של זה ונתנם

בתוך שדה חבירו ועשו פירות

אילן שנעקר ממקום גידולו, וניתן במקום אחר, אם נעקר בלא הקרקע שסביבו, מונים לו שנות ערלה משעה שניתן במקומו החדש, ואם נעקר עם קרקע סביבו, שיכול לחיות על ידה, פטור מהערלה.

ומעתה כששטף נהר אילנו של זה, ונטעו בשדהו של זה, והפירות גדלים מכל בעל האילן ומכח בעל השדה:

לדעת עולא – אם נעקר האילן עם הקרקע שסביבו, ופטור מהערלה, **כל שלוש השנים הראשונות, בעל האילן נוטל את כל הפירות**, כי אין היתר הפירות אלא מחמת קרקעו, שנעקרה עם האילן, ורק **לאחר שלוש שנים הם חולקים בפירות**.

ולדעת רבין – לא נאמר **דין חלוקה אלא בשלוש השנים הראשונות**, שלולא קרקע בעל האילן, לא היו הפירות מותרים, **אבל לאחר שלוש שנים בעל השדה נוטל את כל הפירות**, ואין לבעל האילן כלום, כי אין לבעל השדה הנאה ממנו, שהרי היה יכול ליטוע אילן לבדו, ולאכול את כל הפירות, ואף על פי שנהנה מבעל האילן שלוש שנים, אין בכך כדי שיחלוק עמו לעולם, שאין לו רווח בהנאה שקיבל פירות של היתר, כי אם היה נוטע לבדו, גם כן היה נהנה כפי שנהנה, כי היה זורע זרעים תחת מקום הנטיעה הקטנה שהיה נוטע, והיה נהנה מהם.

ובכל אופן, **אם אמר בעל האילן, 'אטול את האילן עצמו**, ולא אניחנו בשדה חברי', אין **שומעים לו, משום ישוב ארץ ישראל**, ובעל השדה ישלם לו עליו, כפי מה ששוא אילן הנמכר לנטיעה.

דין חוכר ומקבל שדה נוכרי בארץ ישראל

החוכר שדה מהנוכרי, [שכל התבואה שייכת לחוכר, אלא שמחויב לשלם לבעל השדה סך קבוע של תבואה, בין תעשה הקרקע הרבה, בין לא תעשה כלום], על החוכר **לעשר תחילה את כל התבואה, ורק אחר כך ישלם ממנה את חובו לבעל השדה**, כי באמת כל התבואה שייכת לחוכר, ומה שמחויב לתת לבעלים אינו אלא חוב המוטל עליו, ולא שנותן להם את מה שכבר שייך להם, וממילא אסור לו לתת להם תבואה שלו, בלא שיעשר אותה תחילה.

והמקבל שדה מהנוכרי באריות, [שחולק עם הבעלים בתבואה למחצה לשליש או לרביע כפי המנהג]:

שיטת רש"י – **שאם היו מתקיימים שני דברים, המקבל חייב לעשר את כל התבואה**, כלומר אף את חלקו של בעל השדה, ואלו הם שני הדברים. (א) **שדות הנוכרי חייבים במעשרות**, כי אין בקניינו כדי להפקיע קדושת הארץ ממעשרות. (ב) **מקבל כחוכר**, כלומר מה שהמקבל נותן לבעל הבית את חלקו, אינו כנותן לו את מה שכבר שייך לו, אלא כאילו המקבל זוכה בכל התבואה, ולאחר מכן משלם לבעל השדה את מה שחייב לו. והטעם שבהתקיים שני הדברים הללו, יש לו לעשר את חלקו של בעל השדה, כי כל התבואה חייבת במעשר [מטעם א]. ומה שנותן לבעל השדה הוא כמשלם משלו [מטעם ב]. ואדם חייב לעשר את תבואתו החייבת במעשרות. **אבל אם לא מתקיים אחד מהדברים הללו, המקבל פטור מלעשר את חלקו של בעל השדה**, כי אם קניין הגוי פטור ממעשר [ובטל טעם א], כל השדה פטורה ממעשר. ואם מקבל אינו כחוכר, אלא כנותן לבעל השדה את מה שכבר שייך לו [ובטל טעם ב], אין לחייב את המקבל לעשר תבואות השייכות לנוכרי.

שיטת ר"י – **שאם מתקיים דבר אחד, המקבל חייב לעשר את כל התבואה**, כלומר אף את חלקו של בעל השדה, **והדבר הזה הוא, ששדות הנוכרי חייבים במעשרות**, כי אין בקניינו כדי להפקיע קדושת הארץ ממעשרות, והטעם שבהתקיים הדבר הזה, יש לו לעשר אף את חלקו של בעל השדה, כי אם קניין הנוכרי חייב במעשר, ראוי לתקן שדין המקבל יהיה כדין החוכר, כלומר שמה שנותן לבעל השדה יחשב כתשלום חובו, וממילא חייב לעשר קודם שמשלם. **אבל אם לא מתקיים הדבר הזה, המקבל פטור מלעשר את חלקו של בעל השדה**, כי אם קניין הגוי פטור ממעשר, אין ראוי להחמיר על המקבל שיהיה כחוכר, אלא מה שנותן לבעל השדה הרי זה כנותן לו את מה שכבר שלו, ואם כן אינו חייב לעשר, שאין אדם חייב לעשר

ומסקנת הגמרא שהמקבל שדה מהנוכרי, פטור מלעשר. [לשיטת רש"י לא התבאר, האם משום שיש קניין לנוכרי להפקיע את קדושת הארץ מחיוב מעשר, או משום שמקבל אינו כחוכר, או ששני הדברים הללו אמת. ולשיטת ר"י מבואר, משום שיש לנוכרי קניין להפקיע את קדושת הארץ מהמעשר, וממילא המקבל ממנו אינו כחוכר].

המקבל שדה אבותיו [באריסות]

מהנוכרי שגזל אותה מהם

כבר התבאר שהמקבל שדה נוכרי בארץ ישראל פטור מלעשר את חלקו של הנוכרי, וכל זה במקבל שדה סתם, אבל אם שדה זו היתה שייכת לאבותיו, והנוכרי גזלה מהם, **קנסו חכמים את המקבל הזה, שיעשר אף את חלקו של הנוכרי:**

לפי פירוש רש"י – הטעם שקנסו אותו לעשר, כי ידוע שהשדה הזו חביבה בעיניו, כי היתה של אבותיו, ורוצה לעבדה, וכשיראה שמחויב לעשר אף חלקו של הנוכרי, יקשה בעיניו הדבר, ויתאמץ לקנותה ממנו, וכך תחזור השדה לידי ישראל. אבל שאר בני אדם אין לקנוס, כי אם יתחייבו לעשר חלקו של נוכרי [שגזל שדה מאחרים], לא יקבלו אותה אפילו באריסות, שהרי אינה חביבה בעיניהם, וכל שכן שלא יתאמצו לקנותה ממנו מחמת הקנס.

ולפי פירוש ר"ח – הטעם שקנסו אותו לעשר, כי רצו שתהיה השדה שממה ביד הנוכרי, ולא חששו שבני אדם אחרים יקבלו אותה ממנו באריסות, כי מאחר שאינה חביבה להם, ישמעו לנו שלא לקבלה ממנו, אבל זה שהיתה השדה של אבותיו, יש חשש שלא ישמע לנו, וירצה לקבלה ממנו באריסות, ולכן קנסו אותו, שאם מקבל באריסות חייב לעשר אף חלקו של הנוכרי. ומעתה כשתהא השדה שוממה בידו של הנוכרי, כי גם יורשי הנגזלים לא יקבלוה ממנו, ימכור אותה בזול לישראל.

היורד לשדה חבירו ונטעה [אילנות] שלא

ברשות

אם השדה עומדת לנטיעות אילנות – בעל השדה משלם לנוטע כפי הראוי לשלם על המלאכה שעשה.

ואם השדה אינה עומדת לכך [כגון שעומדת להיות שדה חיטה] – הנוטע אינו מקבל את השכר הראוי לנוטע אילנות, וידו על התחתונה, כלומר אם השבח שהשביח את השדה יתר על הוצאותיו, מקבל את ההוצאות בלבד, ואם ההוצאות מרובות על השבח, אין לו אלא את השבח.

ומשמע בגמרא, שאם מתחילה השדה לא היתה עומדת לנטיעות, אבל אחרי שנטעה זה, החליט בעליה לשמר את הנטיעות, נעשה דינה כדין שדה העומד לנטיעות.

בנה חורבת חבירו שלא מדעתו ולאחר מכן

רצה ליטול עציו ואבניו [ולהחזירה לחורבנה]

לדעת רב נחמן [שרבי יוחנן פוסק כמותו], שומעים לו, [וכן דעת רבי שמעון בן אלעזר].

ולדעת רב ששת, אין שומעים לו, [וכן דעת רבן שמעון בן גמליאל].

נטע שדה חבירו שלא מדעתו ולאחר

מכן רצה ליטול ממנה את הנטיעות

י"א שאין שומעים לו משום כחשא דארעא [=שכבר הכחישו הנטיעות את השדה שינקו ממנה], ומהטעם הזה **אף בחו"ל** אין שומעים לו. [ודווקא בזה שעשה מעשה, ונטע אילן בידיו בשדה חבירו, אין שומעים לו מהטעם הזה אף בחו"ל. אבל כששטף נהר אילן שלו, ונטעו בשדה חבירו, רק בארץ ישראל אינו חוזר ונוטל את האילן מקרקע חבירו, משום שיש ארץ ישראל כמבואר לעיל, אבל בחו"ל רשאי ליטול אותו משדה חבירו].

וי"א שאף זה שבידיו נטע את האילן בשדה חבירו, אינו חוזר ונוטלו משם, משום שיש ארץ ישראל, אבל בחו"ל חוזר ונוטל ממנו.

המשכיר בית לחבירו ורוצה להוציא ממנו

המשכיר בית לחבירו לזמן מסוים, [אם אמר לימות החמה, הכוונה לכל ימות החמה, ואם אמר לימות הגשמים, הכוונה לכל ימות הגשמים, ואם אמר זמן אחר, הכוונה לזמן שאמר], אף על פי שהגיע אותו זמן, אינו רשאי להוציא את השוכר מהבית, אלא אם כן הודיע לו מראש, שלא

ימשיך להשכיר לו, כדי שיהיה לו שרות למצוא

מקום אחר.

בתים בעיירות – צריך להודיע לו 30 ימים של ימות החמה קודם הזמן של סיום השכירות. ולכן אם הזמן של סיום השכירות הוא בחורף, לא יוכל להוציאו אלא אם כן הודיע לו בט"ו אלול, [30 יום קודם החג שהוא תחילת ימות החורף]. ואם הזמן הוא באחד מימי הקיץ, צריך להודיע לו 30 יום קודם הזמן.

בתים בכרכים – צריך להודיע לו 12 חודש קודם הזמן של סיום השכירות. והטעם לזה, כי הכל נמשכים לגור בכרכים, ואין בתים מצויים לשכור שם כמו בעיירות.

חנויות בכל מקום – צריך להודיע לו 12 חודש קודם הזמן של סיום השכירות. והטעם לזה, כי החנווני מוכר בהקפה, ויש לתת לו שהות שישלמו לו הכל חובותיהם במקומו, כי אם ילך למקום אחר, לא ימצאו אותו לשלם לו.

וחנויות של נחתומים וצבעים בכל מקום – לדעת רבן שמעון בן גמליאל יש להודיע לו 3 שנים קודם הזמן של סיום השכירות, מפני שהם רגילים למכור בהקפה לזמן מרובה.

ובכל אלו אף על פי שהמשכיר אינו רשאי להוציא את השוכר מהבית בהגיע זמן סיום השכירות, מכל מקום **אם התייקרו הבתים,** והכל משכירים עתה ביותר, **רשאי לגבות ממנו כפי שהכל משכירים עתה,** אף על פי שמתחילה השכיר לו בפחות.

וכשם שהמשכיר צריך להודיע לשוכר מראש, שלא יאריך לו את השכירות, **כך השוכר צריך להודיע למשכיר מראש,** שלא ימשיך לשכור ממנו, ואף על פי שבנקל ימצא אחר שישכור ממנו, מכל מקום אם ידע מראש, יחפש וימצא אנשים טובים שירצו לשכור ממנו.

ומה שאמרנו שהמשכיר אינו רשאי להוציא את השוכר בסוף זמן השכירות אלא אם כן הודיע לו מראש, אין זה אלא כשהיה יכול להודיע, אבל אם היה סבור שימשיך להשכיר את הבית לשוכר, ופתאם נפל ביתו של המשכיר, הרי זה מוציא את השוכר בתום זמן השכירות, אף על פי שלא הודיע לו מראש, כי אומר לו, 'הלא אינך בא עלי, אלא מחמת שלא הודעתך, ואתה אינך מוצא בית לשכור, אף אני לא היה לי להודיעך, שלא ידעתי שיפול ביתי, ואני איני מוצא בית לשכור, ולא טוב שתדור אתה בפנים ואני בחוץ'.

[והתוס' כתבו בדף ק"ב, שאם נפל ביתו של המשכיר, הרי זה מוציא את השוכר, אף קודם שתמו ימי השכירות].

וכן הדין אם השיא המשכיר את בנו, והוצרך את הבית לעשותו בית חתנות לבנו, אם לא היה יכול להודיע זאת מראש, רשאי להוציא את השוכר בתום זמן השכירות אף בלא הודעה מראש.

-

אדם אחד הכניס יין לרשות אשה אחת שלא ברצונה, שכרה פועלים שיוציאו את היין מרשותה לשביל הרבים, ושילמה להם שכר פעולתם מהיין, ואמרו על זה חכמים, שהיה מותר לה לעשות זאת.

מדיני שכירות בתים

כל דבר שהוא מעשה אומן, המשכיר חייב לעשותו, ובכלל זה, דלתות, מנעול, ונגר, חלונות, חיזוק התקרה, וסמיכת הקורות.

וכל דבר שאינו מעשה אומן, השוכר חייב לעשותו, ובכלל זה, העמדת סולם, מעקה, מרזב, וטיח הגג.

מזוזה חובת הדר היא ולכן השוכר עושה אותה. ומקום מזוזה גם כן השוכר עושהו משום שאפשר לתלותה בלא אומן, [שינקוב בקיר לעשות לה מקום], כי אפשר לתלותה על ידי שמכניסים אותה לתוך קנה, ותולים את הקנה בלא אומן.

רש"י מפרש שצריכים להכניסה לקנה, כי תולים אותה מעומד, ובלא קנה אי אפשר. ורבינו תם מפרש, שתולים אותה שוכבת, ואם כן די לתקוע שני מסמרים זה בצד זה, ולהניחה עליהם, ומכל מקום מכניסים אותה לקנה, כדי שלא תכלה מלחלוחית הכותל.

ניתן לקרוא את האותיות המודגשות בלבד כסיכום קצר של הדף

[לתרומות ולהנצחות](#)

[לרכישת ספרי בקיצור באתר אמזון](#)

[להצטרף לקבוצת וואצאפ לקבלת הקבצים מידי יום](#)

[להצטרף לקבוצת טלגרם לקבלת הקבצים מידי יום](#)

כל הזכויות שמורות ©

מותר להפיץ שלא למטרה מסחרית